

– метод творів, зі змісту яких можна отримати дані про моральні уявлення студента, його емоційно-етичне ставлення до дійсності, що при нагоді знайдуть прояв і в його діях;

– прийом дилем, коли студенти обґрунтовують свій вибір однієї з двох можливостей, що дозволяє визначити ціннісні орієнтації людини. Важливо, щоб дилема мала стосунок до реального життя студента, включала запитання морального змісту тощо [3, с. 131];

– опитування – метод діагностики, який дозволяє вивчити відносини й мотиви студентів, зібрати інформацію про значущі для студентів події, про їх наміри та плани, думки й оцінки соціальних явищ. Запитання можуть задаватися або письмово (в анкетах або в опитуваннях-творах), або усно (інтерв'ю або бесіда).

Висновки. Розвиток ціннісних орієнтацій є неможливим без діагностики особистості студента. Аналіз отриманих даних дасть можливість, по-перше, визначити рівень сформованості ставлення студентів до етико-правових категорій, що становлять ціннісно-змістовне ядро аксіологічного потенціалу майбутнього викладача правових дисциплін; по-друге, використати результати діагностики в подальшій організації процесу орієнтації студентів на цінності свободи, справедливості, обов'язку та відповідальності.

Література

1. Педагогічна майстерність : підручник / [І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І.А. Зязюна]. – К. : Вища школа, 1997. – С. 5–26.
2. Педагогический словарь / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : Академия, 2000. – 176 с.
3. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцько. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
4. Модульна технологія загально правової підготовки студента : навч.-метод. посіб. / [М.К. Подберезський, М.П. Васильєва, М.І. Городиський та ін. ; за заг. ред. М.К. Подберезського]. – Х. : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2008. – С. 4–19.
5. Прокопенко А.І. Діагностична функція моніторингу якості роботи вищого навчального закладу / А.І. Прокопенко // Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика : матер. наук.-практ. конф. – Х. : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2010. – С. 71–73.
6. Шемигон Н.Ю. Професійно-ціннісні орієнтації як структурний елемент професійної підготовки майбутніх педагогів / Н.Ю. Шемигон // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка. – Х. ; Луганськ : СтильІздат, 2004. – С. 229–235.

ЯЦЕНКО О.М

ПЕДАГОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСНОВ ПРАВОСЛАВНОЇ ВІРИ Й НЕОБХІДНІСТЬ ЇХНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

В умовах сучасної демократизації й оновлення суспільства істотно змінилися погляди на духовні цінності та моральні орієнтири молодого покоління. На фоні втрати колишнього престижу освіти спостерігаємо певні негативні явища в

житті людей, які є також відлунням і наслідками недоліків сучасної системи підготовки фахівців. Звідси виникає необхідність продуманої системи роботи, використання в педагогічній практиці, поряд з інноваціями, досвіду у сфері навчання й виховання, накопиченого впродовж століть у нашій країні. Повернення в глибини історії, звернення до багатой педагогічної спадщини, до кращих народних традицій можуть підказати багато корисного для вдосконалення навчально-виховного процесу.

Актуальність проблеми зумовлена зростанням уваги до традицій релігійного (православного) виховання при створенні нових освітніх та виховних програм і недостатньою розробленістю його теоретико-методологічних основ і практики.

Дослідженням виховної функції релігії з метою адаптації індивіда до суспільної системи, поясненням правил існування та вмінням їх дотримуватися в своїх теологічних працях приділяли увагу Іоан Златоуст, Климент Олександрійський, Св. Іустин, у російській філософській думці В.В. Розанов, В.С. Соловйов, П.Д. Юркевич, науковці сучасного періоду В.Л. Сизоненко, М.І. Беленкова, О.Г. Романовський.

Мета статті – розкрити педагогічну спрямованість основ православної віри й необхідність їхнього використання в сучасній системі підготовки кадрів.

Майбутнє України сьогодні залежить від того, які фахівці стануть керівниками й будуть працювати у її важливих галузях. “Держава має гостру потребу у створенні такої прошарку управлінської еліти, таких лідерів на виробництві, у державних і громадських структурах, у соціальній сфері, які поєднували в собі високий професіоналізм з відповідними духовно-моральними якостями” [1, с. 8]. Саме духовність повинна бути основою тісних відносин людей у нашому суспільстві.

Терміну “духовність” сьогодні почали приділяти багато уваги. Він став дуже популярним, але наповнюється при цьому різним змістом. Багато вчених, педагогів вкладають у це слово поняття культури, творчості, моральності, інтелектуальності тощо. Під поняттям “духовна людина” мається на увазі людина, яка розвиває свої розумові здібності: вченого, художника, поета, актора. На жаль, мало хто з дослідників бачить у цьому щось нематеріальне, пов’язане з Богом. Керуючись такими підходами, ми повертаємося до позицій вируючих у нашій країні руйнівних років атеїзму.

Законодавчі акти України останніх років регламентують відносини освіти, що має світський характер, і церкви, яка відокремлена від держави, однак треба зауважити, не відокремлена від суспільства. Соціологічні дослідження останніх років свідчать, що найчисленнішою (11 790 парафій) є Українська православна церква, мережа якої становить 67,4% православних громад країни. Упродовж тільки 2009 р. кількість релігійних громад УПЦ збільшилася на 251 одиницю. Сьогодні ця церква має 179 монастирів, 34 братства, 20 духовних навчальних

закладів, 13 місій та 4256 недільних шкіл. У цьому контексті збільшується значущість релігійної (православної) традиції як культуродоцільної для сучасної системи виховання та освіти, в основі якої будуть духовні, моральні цінності.

Аналіз потенціалу традиційних освітніх систем дає змогу зробити висновки про те, що релігійні уявлення, педагогічні й антропологічні за своєю суттю, були концептуальною базою для теорії та практики освітньо-виховного процесу протягом значної частини людської історії. Спираючись на дослідження М.В. Резіної, можна виділити п'ять періодів становлення й розвитку релігійної та православної освіти на Русі:

I період – церковний (X ст. – друга половина XVII ст.) – від прийняття християнства до реформ Олексія Михайловича. Цей період в історії вітчизняної освіти характеризується становленням християнства в православній догмі. Це значною мірою визначило вектор розвитку руського просвітництва, яке майже до XVIII ст. розвивалося як духовно-релігійне, й основні уявлення в цей час пов'язувалися з пануванням віри над розумом.

II період – державний (поч. XVIII – друга половина XIX ст.) – від реформ Петра I до реформ Олександра II. У державній, суспільній, культурній та освітній сферах провідними були ідеї секуляризації. Затвердження світськості привнесло у вітчизняну педагогіку уявлення про особистість людини, поставивши питання про “філософію серця” (Г.С. Сковорода) не стільки в релігійному плані, скільки в контексті загальнокультурного розвитку людини. Ліберальні настрої XIX ст. стимулювали розробку поняття свободи в освітньо-виховному процесі й поглиблення уявлень про індивідуалізацію навчання та виховання, перетворення того, кого навчають, з об'єкта в суб'єкт педагогіки.

III період – суспільний (1861–1917 рр.) – від відміни кріпосного права до Жовтня 1917 р. Розповсюдження раціоналізму, розвиток просвітництва, зростання демократичних настроїв приводить до пошуку позацерковних ідей, вивчення філософії, розвитку педагогіки. У цей період Л.М. Толстой розробляє концепцію “вільного виховання”, філософію й педагогіку ненасильства, засновані на християнській етиці.

У вітчизняній педагогіці XIX ст. були актуалізовані традиційні цінності. Шляхом прийняття на державному рівні ідеологічної установки “Православ'я. Самодержавство. Народність”, яка разом з ідеями слов'янофілів про необхідність переломлення наукових знань через православну картину світу слугувала стимулом до розвитку народної школи, зокрема сільської в церковно-приходській формі.

IV період – суспільний, “дисидентський” (1917–1991 рр.) – від приходу до влади більшовиків до падіння радянської соціалістичної системи. У ситуації панування атеїстичної доктрини великі надії покладалися на педагогіку й систему виховання на фоні повного заперечення традицій релігійної педагогіки. У часи соціокультурних трансформацій, духовної кризи та насадження радянською

владою войовничого атеїзму, масової руйнації церков стали особливо значущими філософські, філософсько-релігійні й педагогічні дослідження вітчизняних науковців в еміграції. Вони бачили традиційну для держави освітньо-виховну парадигму в її первинному, істинно-християнському змісті, однак у світі новітніх досягнень філософії, психології, педагогіки.

У період – суспільний, період “відродження” (сучасний період): характеризується умовами демократизації й гуманізації суспільства, поверненням втрачених традицій, зростанням інтересу до релігії та духовно-морального виховання, до витоків віри.

Уся історія людства свідчить про те, що прагнення людини до релігії природне, тому є невикорінним. “Україна – країна, де християнська Істина й Одкровення присутні тисячоліттями” [2, с. 135]. Досить тривалий час, перебуваючи в межах східнослов'янського культурного та цивілізаційного простору, вона безпосередньо стикалась із західноєвропейською цивілізацією та мусульманським світом, відчуваючи їхні різноманітні впливи. Свою ж цивілізаційну ідентичність Україна відстоювала завзято. Боротьба за свою етнічну та культурну самобутність відбувалась під гаслами збереження православ'я. Люди залишалися віруючими та вводили в релігійну віру підрастаюче покоління. Як наслідок, можна говорити про високий рівень укоріненості релігії в суспільстві, що, у свою чергу, є важливою педагогічною проблемою, адже сучасне відродження релігійності відбувається тоді, коли країна взяла курс на ринкову економіку та західні ліберальні цінності. Ці всі процеси є досить резонуючими. Досить важко уявити поєднання культу багатства, прагнення насолоди, нескінченної молодості, поширюваний у громадянському суспільстві засобами масової інформації й комунікації з надіями відродити духовність у її православному варіанті. Саме нехтування земними задоволеннями й комфортом, домінування духовного над матеріальним, прагнення духовно-морального наближення до Бога є визнаними й безперечними в православ'ї.

Якщо питання про використання основ релігійного (православного) віросповідання у вихованні ще більш-менш знаходить підтримку у фахівців, то постановка питання про православну науку багато хто вважає неправомірним. Така думка виникає тому, що постулат “сучасний науковий світогляд є єдиним і об'єктивним світоглядом” прищеплювався суспільству впродовж довгих років. Разом з тим найвідоміший історик науки і видатний геолог ХХ ст. В.І. Вернадський пише: “Наковий світогляд неє науково істинне уявлення про Всесвіт – його ми не маємо...” [3, с. 73]. Отже, сучасна цивілізація віддає перевагу науці, вважаючи її дані об'єктивною істиною в останній інстанції. Але чи може бути розум без серця, без змісту, без благодаті, і чи не його руйнівну силу ми негативно спостерігаємо й болісно відчуваємо сьогодні. Для таких країн, як Росія, Україна та Білорусь, у яких рівень науково-технічної освіти є дуже високим, питання формування православного світогляду найбільш актуальне. Хоча ця осві-

та за останні роки мала багато труднощів, але ж майбутнє цих країн однозначно пов'язане з новітніми промисловими та інформаційними технологіями.

На нашу думку основні принципи релігійної (православної) педагогіки, які відображають різні аспекти буття й пізнання (онтологічний, гносеологічний, антропологічний, аксіологічний, етичний, естетичний), можливо та необхідно враховувати при теоретико-методологічних розробках і пошуку адекватних методик у процесі підготовки сучасних висококваліфікованих фахівців: світ створено Богом; Істина пізнається через пізнання Бога; людина – поєднання духу, душі й тіла; Свобода є невід'ємною частиною духовно-морального самовизначення людини; Серце є зосередженням духовно-морального змісту людини; основоположний принцип життя – Любов; національне самопізнання й патріотизм як завдання духовно-морального розвитку особистості.

Висновки. На сучасному етапі модернізації вітчизняної освіти, визначення ціннісних орієнтацій проблема релігійного (православного) виховання й освіти в процесі підготовки фахівців стає все більше актуальною та потребує теоретико-методологічних розробок і пошуку відповідних методик. Традиції православ'я мають великий педагогічний потенціал, співзвучні сучасній освітній парадигмі й мають теоретичне та практичне значення для формування духовно-моральних орієнтирів особистості.

Література

1. Сизоненко В.Л. Новая философия Библии в XXI веке / В.Л. Сизоненко, М.И. Беленкова, А.Г. Романовский. – Харьков, 2005. – 544 с.
2. Рязанова Л.С. Релігійне відродження в Україні: соціокультурний контекст / Л.С. Рязанова. – К. : Біла криниця, 2004. – 240 с.
3. Труды по всеобщей истории науки. – М. : Наука, 1998. – С. 73–74.
4. Разина М.В. Эволюция религиозного (православного) воспитания как социокультурный феномен / М.В. Разина // Культурология: исследования и материалы. – Оренбург : Изд-во ОГПУ, 2005. – 25 с.
5. Яцюк М. Відродження православної церкви на Харківщині в період фашистської окупації: уявне і реальне // Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки. Тематичний випуск “Шляхи релігії в ХХ–ХХІ століттях”. – Х., 2006. – № 714/2006. – С. 94–100.
6. Офіційний сайт Державного комітету України у справах національностей та релігій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scnm.gov.ua/>.